

Ünite 6: Yakın Çağ'da Osmanlı ve Diğer İslam Devlet ve Topluluklarında Eğitim

Giriş

Ünitede Yakın Çağ'da Osmanlı Devleti ve diğer İslam devlet topluluklarında eğitim konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda konu dâhilindeki kavramlar açıklanırsa:

Yakın Çağ: Batı Medeniyeti için Yakın Çağ 1789 Fransız Devrimi'yle başlar ve günümüze kadar uzanır.

Türk tarihi içinse 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması başlangıç olarak genel kabul görmektedir.

İslam/Türk Devlet ve Toplulukları:

Sömürgeciliğin ve Emperyalizmin başladığı 18. yüzyıl sonrasında İslam devletlerinin çoğu batılı devletlerin sömürmesine dönüşmüştür. 20. yüzyılın başlarında yalnızca Osmanlı ve İran bağımsız İslam devletleri olarak varlıklarını sürdürebilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında Afganistan ve Mısır da bağımsızlığını geri kazanmıştır. Farklı süreçler yaşayan İslam devlet ve topluluklarında 19. yüzyılla birlikte görülmeye başlanan değişim, eğitimin ve eğitimde yapılacak reformların ilerlemenin tek yolu olduğu olgusudur.

Modernite, Modernleşme ve Eğitim: Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi ve Aydınlanma modernite denilen sürecin başlatıcıları olmuştur.

Modernleşme ise bu olgulardan etkilenecek batılı bir değişime işaret eder. Modern eğitim modernleşme sürecinde eğitime yüklenen stratejik rol ve önem ile ilişkili olup bu minvalde yapılan değişiklikleri kapsamaktadır.

İslam devlet ve topluluklarında modernleşmenin 19. yüzyılla birlikte batılı devletlere karşı savunmasız kalmamak amacıyla başladığı ve devam ettirildiği ileri sürülebilir.

Yakın Çağ'da Osmanlı Eğitim Sistemi

Osmanlı devlet yapısındaki temel kuramlardaki modernleşmeye yönelik değişim 18. yüzyılda başlamış ancak II. Mahmud Devri'nde tamamlanabilmiştir.

Osmanlı eğitiminde modernleşme hareketi Müslüman tebaa ve devlet bürokrasisi için hizmet veren geleneksel ve modern eğitim olmak üzere **ikili bir sisteme** işaret eder. Ancak imparatorluğun tümü için yapı daha çok **çoklu sistem** olarak adlandırılabilir.

Tanzimat Öncesi Eğitim Reformları, Batının değişen askeri gücüne daha fazla karşı duramayacağını kabul eden Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda özellikle askeri alanda başlattığı eğitim düzenlemelerini kapsar. Bu dönemde yapılan reformlar da çeşitli sebeplerle çok uzun ömürlü olamamıştır.

Modern Askeri Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi 1775'te ilk deniz mühendishanesi (**Mühendishane-i Bahri Hümayun**) ve 1795'te de kara mühendishanesinin (**Mühendishane-i Berr-i Hümayun**) açılmasıyla başlar.

Bu okullarda Fransızca eğitimi verilmiş., yabancı öğretmen ve subaylar istihdam edilmiş ve batı kaynaklarını da içeren kütüphaneler kurulmuştur.

Kabakçı Mustafa İsyanı yla birlikte **Nizam-ı Cedid** olarak adlandırılan reform hareketleri sonucunda işler hale gelen kurumlar çalışmaz olmuş ve değişim muhafazakârlarca engellenmiştir. II. Mahmud'un tekrar canlandığı bu okullar biri askeri diğeri sivil bugün de faaliyet gösteren iki okulun temeli olmuştur.

Askeri yenilikler II. Mahmud'un **Yeniçeri Ocağını** lav etmesiyle tekrar başlamıştır. Bu bağlamda önce bir tıp okulu (**Mekteb-i Tıbbiye**) sonra harp okulu (**Mekteb-i Harbiye**) kuruldu. İki okul Tanzimat'tan sonra Osmanlı'nın en seçkin ve kaliteli yükseköğretim kurumları olmuştur.

Orta öğretim alanında yapılan yenilikler başarısız olduğu için tıp ve subay okullarına nitelikli eğitim görmüş öğrenciler gelmiyordu. Bu boşluğun doldurulması için ilk askeri idadi (lise) İstanbul'da 1845'te

açılmış Tanzimat sonrasında ise vilayetlerde de yeni idadiler kurulmuştur. Aynı zamanda bu liselere öğrenci hazırlayan askeri rüştiyeler (ortaokul) de açılmaya başlanmıştır.

II. Mahmud 1827'de birkaç Osmanlı gencini, muhalefete rağmen, eğitim görmek için Avrupa'ya göndermiş ve ilerleyen yıllarda bunu pek çok deniz ve kara harp okulu öğrencisi takip etmiştir.

Osmanlı/Türk Modernleşmesinin Temelleri, Tanzimat'la başlayan Askeri Eğitim Reformlarıyla atılmış ve buralarda yetişen subaylar da imparatorluğun sosyal değişiminde doğrudan etkili olmuştur.

Mekteb-i Tıbbiye Osmanlı Devleti'nde derslerin tümünü yabancı dilde (Fransızca) veren ilk okuldur. Muhafazakârlar bu duruma karşı çıkmış olsalar da uygulama Tanzimat'ın sonlarına kadar devam etmiştir.

Mekteb-i Tıbbiye'de verilen pozitivist eğitim ve derslerde okutulan Aydınlanma filozoflarına ait eserlerle toplum içinde epistemolojik olarak radikal bir değişim sürecinin ve ikiliğin başlamasına neden olmuştur.

Mekteb-i Tıbbiye modernitenin temel kavramlarının imparatorluğa bir giriş kapısı olmasının yanında sonrasında bu entelektüel birikimle yetişenler saltanat ve hilafete karşı gelen grubun da başında gelenler olmuşlardır.

Mekteb-i Tıbbiye gibi Mekteb-i Harbiye de modernitenin imparatorluğa bir giriş kapısı olmuş ve Meşrutiyetlerde burada eğitim gören subaylar etkin rol oynamıştır. Bunun en önemli örneği de Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının yaptıklarıdır.

Sivil Eğitimde Modernleşme, II. Mahmud tarafından başlatılmıştır. Bürokraside yer alacak insanların yetişmesi ve sosyal seviyenin artması için kurulacak yeni eğitim sisteminin ön raporunu (lahiya) hazırlatmıştır. Rapora göre üç aşamalı bir sistem hazırlanmış olsa da imkânlar dâhilinde yalnızca orta öğretim kademesinde iki okul açılabilmiştir. Buralardan mezun olanlar da devlet teşkilatında memur olarak istihdam edilmiştir.

II. Mahmud İstanbul'un üç beldesinde (Beşiktaş, Eyüp ve Üsküdar) ilköğretimi zorunlu kılan bir ferman yayınlamış olsa da çeşitli olanaksızlıklar yüzünden uygulanamamıştır.

Tanzimat Devri Eğitim Reformları [Modern Eğitim Sisteminin Kandaş Dönemi], Osmanlı modernleşme tarihinin en önemli adımlarının atıldığı ilerlemeler olup aynı zamanda modern eğitim sisteminin kurulduğu zaman dilimidir.

Dönemi'nde de *Saray ve Babiali* aracılığıyla eğitim alanında etkin rol oynamıştır.

Tanzimat'tan itibaren imparatorluğun ulusçuluk akımıyla çözümlenmesini engellemek için kurduğu *Osmanlılık* fikrinin yerleşebilmesi için aydınlar çocukların aynı yerde eğitim görmesi gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Bu ideal doğrultusunda **tek okul** veya **karma eğitim** fikri ortaya çıkmış olsa da gayrimüslimlerin çoğu çocuklarını cemaatlerine bağlı okullara göndermeyi tercih ediyorlardı.

Celenekçiler-Modernleşmeciler arasındaki anlaşmazlık sebebiyle Osmanlı sivil eğitim sisteminde yenileşme askeri eğitimden yarım yüzyıl sonra gerçekleşebilmiştir. Modernleşme için atılan atılımlar tüm muhafazakâr engellemelere rağmen devam etmiş ve Tanzimat'tan sonra da modernleşmeciler ülkede inisiyatifi almışlardır.

Tanzimat Dönemi'nin en önemli atılımlardan biri de pedagoji alanındaki gelişmelerin ülke okullarına da uyarlanarak kullanılmasıdır. Bu yenilikler **usul-i cedit** olarak adlandırılmış, ağırlıklı sıbyan mektepleri ve rüştiyelerde geçerli olmuştur.

Kavalalı İsyanı'nın bastırılmaması nedeniyle Rusya'dan yardım almak istemeyen Osmanlı Devleti batılı devletlerle ittifak yapmıştır. Bu nedenle İngiltere ve Fransa'ya sağlanan ayrıcalıklar içinde okul açma ve eğitim verme faaliyetleri de vardır. Fransa başta olmak üzere ABD, İtalya ve Rusya ülkede okullar açmıştır. Yabancı okullar Tanzimat Devri eğitim hareketlerine katkı sağlamıştır.

1869 yılında yürürlüğe giren Maarif i Umumiye Nizamnamesi (MUN) ile birlikte *Eğitim Sistemindeki*

Gelişmeler Tanzimat Devri için önce ve sonrası olmak üzere iki bölüme ayrılmış olur.

Modern Eğilim Sisteminin Tarihi Temelleri MUN öncesi yaşanan gelişmelerle sağlanmıştır.

Gayri-Müslim okulları ve batılı modele uygun eğitim veren okullar 1857'de kurulan Maarif Nezareti'ne bağlanmıştır. Medrese eğitimi veren okullar ise Meşihat'a bağlıdır. Bu nedenle Müslüman tebaaya yönelik eğitim ikili bir sistem içinde sürmüştür.

Müslüman ve Gayri-Müslimler arasındaki eğitim eşitliğini kurmak amacıyla eğitim alanında yapılan düzenlemeler sonucunda laik sayılabilecek bir sistem kurulmuş ve bu okullardan mezun olanlar Bablali'de istihdam edilmiştir.

Açılan askeri okullara daha nitelikli eğitim görmüş öğrencilerin gelebilmesi için 1840 yılında **rüştiyeler** açıldı. Ayrıca öğretmen yetiştirmek amacıyla da **Darülmualimin** adında bir öğretmen okulu da açılmıştır.

Mesleki eğitim veren okullar 1940 ve 1950'lerde açılmış olsa da ömürleri kısa olmuştur.

Tüm İslam Coğrafyası için bir ilk olarak Tanzimat'la birlikte kız öğrencilere orta öğretim eğitimi alma hakkı tanınmıştır. 1859'da açılan **inas rüştiyesi** denilen kız ortaokullarının yanında 1870'te İstanbul'da kız okullarına öğretmen yetiştirmek için **Darülmualimat** adlı okulla İslam tarihinde ilk defa kadınlara devlet memuru olma fırsatı verilmiştir.

Osmanlıcılığın eğitim politikasındaki en belirgin ve başarılı yansıması 1868 yılında açılan Galatasaray Sultanisi'dir. Fransızca eğitim veren okul her dinden tebaayı kabul ediyordu. Ancak okul Osmanlılığa kısa bir süre hizmet edebilmiş ve tüm dünyada yayılan Ulusçuluk akımından etkilenmiştir.

Tanzimat Devri'nde ilköğretimde gerçekleştirilen modernleşme çabaları hem nitelik hem nicelik bakımından yetersiz kalmıştır. 1870'lerden itibaren kent ve kasabalarda uygulanmaya başlanan yeni öğretim metotları yaygınlaşmamıştır. İlköğretim medreselilerin egemenliğinde kalmıştır.

Tanzimat Devri yeniliklerinden başarısız olanların başında yükseköğretim alanındakiler gelir. 1863'te kurulan ve ilk başta derslerin halktan büyük talep gördüğü **Darülfünun** 1865'te yanmış ve yerine açılan kurum uzun ömürlü olmamıştır. Tekrar farklı şekillerde faaliyet gösteren yükseköğretim kurumu son olarak 1881'de kapanmıştır. Medreselilerin tutumu, mali olanaksızlıklar ve plansız hareket edilmesi bu alandaki ilerlemenin önünü tıkayan etmenler olmuştur.

Tanzimat Devri'nde Gayrimüslim okulları da muhafazakârların baskısına rağmen laik eğitime geçmiştir. Çocuklarını Amerikalı ve Avrupalı misyoner okullarına göndermek istemeyen gayrimüslimler cemaat okullarını güçlendirdiler. Bu misyoner okulları verdikleri ulusçu eğitim sebebiyle Osmanlı'nın dağılmasında etkili olmuşlardır.

Yalnızca batılı eğitim veren okullar değil aynı zamanda ilki 1851 yılında kurulan Encümen-i Daniş olan bilim akademileri de kurulmuştur. Dil ve tarih alanlarında çalışan bu kurum Kırım Savaşından önce kapanmıştır. 1862'de kurulan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'de doğa bilimleri çalışılmış ve Mecmua-yı Fünun isimli bir de dergi çıkartılmıştır.

Osmanlı eğitim tarihindeki önemli aşamalardan biri de 1869'da yürürlüğe giren *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi* ile *Modern Eğitim Sisteminin Yapılandırılması*dır.

MUN ilk, orta ve yüksek olmak üzere **örgün eğitimi üç kademeli** bir hale getirmiştir.

Sıbyan mektepleri geleneksel Osmanlı eğitim sisteminden devralman okullar olup her mahalle ve köyde bir tane bulunması öngörülmüştür. İlköğretim zorunlu tutulmuşsa da uygulamada aksaklıklar yaşanmıştır. Gayrimüslimlerin de bu eğitime dâhil edilmesi giderleri artmıştır.

Kız ve erkekler için ayrı kurulan **rüştiyeler** dört yıllık eğitim veren ortaokullar olarak hizmet vermiştir. Nizamname ile orta eğitim yarı merkezîyetçi bir yapı kazanmıştır. Mülki ve askeri rüştiyelerle de nitelikli eğitim almış memur aday sayısı artmıştır.

Orta öğretimin ikinci seviyesi olan **idadiler** karma eğitim veren ve binden fazla nüfusa sahip yerleşim birimlerinde açılan eğitim kurumları olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde kurulmuştur.

İlki Galatasaray olan **sultaniler** MUN uyarınca açılmasına karar verilmiş vilayet merkezlerinde yer alan ve altı yıllık eğitim veren kurullardır. 1908 Jön Türk hareketiyle birlikte bu okulların sayısında artış olmuştur.

MUN uyarınca açılan ilk **üniversite** olan Darül Fünun uzun ömürlü olmamış ve çeşitli sebeplerle kapanmıştır.

Öğretmen açığının kapatılması için Tanzimat Devri'nde yapılan en önemli atılımlardan birisi de açılan **Darulmuallimin** ve **Darulmuallimatlar**dır. Bunlar rüştiyelerde ve idadilerde eğitim verecek kadın ve erkek öğretmenlerin yetiştirilmesini hedefliyordu.

Tanzimat sonrası *Mutlakiyet ve Meşrutiyet Dönemlerinde Modern Eğitimde* yaşanan gelişmeler nicel ve nitel olmuştur. II. Abdülhamit ve II. Meşrutiyet Dönemlerinde ise önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Yalnızca yapılan reformlar değil aynı zamanda ülkedeki güçlü faktörler de eğitimi etkilemiştir. *Eğitimi Etkileyen Faktörler* şöyle sıralanabilir:

İktidarda yaşanan Babıali, saray ve ordu arasındaki gerilimler eğitimi de doğrudan etkilemiştir.

İdeolojik arayışlar da eğitimi doğrudan etkileyen bir diğer faktördür. Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük sırasıyla Osmanlı Devleti'ne egemen olan ideolojiler olarak eğitim sistemini de kendi zamanları içinde etkilemişlerdir.

Basın-yayın kurumları da kendi güçlenmelerini sağladıktan sonra eğitimin modernleşmesi için eleştirel ve öneriler içeren yazılar yayımlamıştır. Bunlar içinde Namık Kemal, Ziya Gökalp ve İsmail Hakkı sayılabilir.

Cumhuriyet eğitim sisteminin altyapısı olan II. Abdülhamit ve II. Meşrutiyet Dönemlerinde *Eğitim Sistemindeki Gelişmeler* aşağıdaki gibidir:

Okulöncesi Eğitim ve İlköğretim alanlarında yapı, işleyiş ve program belirlenmiş ve (emel eğitim mecburi hale getirilmiştir.

1913'te çıkan Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati ile mekteb-i iptidaiyeler ve rüştiyeler birleştirilmiş eğitim altı yıl olmuştur. Okulöncesi kurumları da bu kanunda yer bulmuştur.

Ortaöğretimde II. Abdülhamit Döneminde nicelik ve nitelik bakımından gelişmeler yaşanmıştır. II. Meşrutiyet Devrinde ise ilk mekteplerle rüştiyeler birleştirilmiş ve kadınları sosyal hayata daha çok dâhil eden uygulamalar yapılmıştır.

Tanzimat Devri'nde kurulan ıslahhaneler öksüz ve yetimleri meslek sahibi yapan **mesleki ve teknik eğitim** kurumları olarak öne çıkar. Ülkenin ihtiyacını karşılamak için çok sayıda mesleki okul da açılmıştır.

Gayrimüslim ve yabancıların okullarının da modernleşmesi için adımlar atılmıştır. Devlet okullarında ideolojik eğitim verilmesi de bu okulların güçlenmesinin bir diğer nedenidir.

Öğretmen yetiştirme de bir diğer önemli adım olarak MUN ile birlikte uygulama alanı bulmuştur. Darulmuallimin, Darulmuallimat, Darulmuallimin-i Kebir ve Darulmuallimin-i Aliye bu hareketin birer ürünüdür.

Darülfünun, Hukuk Mekteb-i Alisi ve Sanayi-i Nefise bu dönemlerde **yükseköğretim** alanında açılan kurumları olarak sosyo-kültürel alanda önemli değişimler yaratmışlardır. II. Meşrutiyet Dönemi'nin en önemli gelişmelerinden biri de **İnas Darülfünunu** ismiyle açılan kız üniversitesidir.

Medreseler uzunca bir süre İslam dünyasında ve tüm dünyada önemli bilim merkezleri olsalar da modern bilime ayak uyduramamışlardır. Buralarda Farabi, İbn Rüşd ve Gazali gibi çok önemli âlimler yetişmiştir. Modernleşme adımlarıyla birlikte *Geleneksel Eğitimin Yeniden Yapılandırılması: II. Meşrutiyet Dönemi Medrese Islahı* zorunlu bir hal almıştır.

II. Meşrutiyet'e kadar mali sıkıntılar çeken ve kapasitesinin üzerinde öğrencisi olan medreseler kendi hallerine bırakılmıştır. II. Meşrutiyetle birlikte sınav sistemi getirilmiş ve askerlik muafiyeti düzenlenmiştir.

1909 yılında yayınlanan **Medaris-i İlmiye Nizamnamesi** uyarınca medreselerde düzenlemeler yapılmışsa da uzun süreli olamamıştır. 1914 yılında ise **Islah-ı Medaris Nizamnamesi** ile yeni ve daha

sağlıklı bir yenileme yapılmıştır.

Tüm düzenlemelere rağmen koşullar gereği başarısız olan medrese ıslahatları ile medrese mektep ikiliği derinleşmiştir. 1924'te yayınlanan **Tevhid i Tedrisat Kanunu ile** de medreseler kapatılmıştır.

Diğer İslam Devlet ve Topluluklarında Eğitim

Bağımsız/Özerk Devletlerde Eğitim: İran ve Mısır Örnekleri İslam coğrafyasında Osmanlı dışındaki eğitimin önemli kollarıdır.

İran Emperyal güçler karşısında etkisiz kalmamak için Osmanlı gibi modernleşme çalışmaları başlatmıştır.

İran'daki **geleneksel eğitim** ilk, orta ve yüksek eğitim veren ve Şii doktrinini benimseyen medreselerde verilmiştir. Ancak medreseler Osmanlı'daki gibi yeni bilimsel gelişmelere kapalı durmuştur.

İran *Erken Modern Dönemi Kaçarlar Hanedanı* zamanında yaşamıştır. Osmanlı'daki gibi askeri alandaki yeniliklerle başlamıştır. Nasırüddin Şah zamanında askerlik, tıp, mühendislik ve yabancı diller alanlarında yükseköğretim kurumları açıldı. Muzafferüddin Şah zamanında açılan Encümen-i Maarif Kurumu eğitim düzenlemelerinden sorumlu tutulmuştur. 1925'teki rejim değişikliğine kadar yaşanan sıkıntılar nedeniyle modernleşme hareketi kalıcı olmamıştır.

Geç Modern Dönemi olan *Pehlevi* zamanında laik ve demokratik bir ulus devlet kurma ideali doğrultusunda eğitim ve öğretim merkezileşmesi ve modernleşmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda misyoner ve azınlık okulları millileştirildi, mektep ve medreseler Eğitim Bakanlığı'na bağlandı. Fransız geleneğine uygun Napolyon Modeli'nde eğitim veren ilk modern üniversite olan Tahran Üniversitesi 1934'te kurulmuştur. Modern okullarda Modern okullarda eğitim alan gençler Osmanlı'da olduğu gibi değişime ön ayak olmuşlardır.

Mısır geleneksel eğitimi 7. yüzyılda temeli atılan ve 19. yüzyıla kadar devam eden küttab, medrese ve camilerde yürütülen bir sisteme dayalıydı. Ancak bir standart eğitim yoktu.

Küttablar ilkokul medreseler de ilköğretimin ikinci kademesinden yükseköğretime kadar eğitim vermekteydi. Camilerde ise halka açık dersler yürütülmüştür.

\19. yüzyılda Mısır'da modern bir devlet kurmak isteyen Kavalalı Mehmed Ali Paşa ve halelleri eğitim sisteminin modernleşmesi için önemli adımlar atmışlarsa da nicel bakımdan oldukça düşük seviyelerde kalınmıştır.

Mısır'da modern eğitimin doğuşu Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın askeri alandaki ihtiyacı karşılamak için kurdukları okullarda gerçekleşmiştir. Hemen arkasından da 1820-30'lu yıllarda ziraat, veterinerlik, farmakoloji, mühendislik, madencilik, muhasebe ve yabancı diller alanlarında okullar açılmıştır. 1837'de **Divanü'l-Medaris** adıyla eğitim bakanlığı açılmıştır. Ancak Ali Paşa'nın bağımsız devlet idealinin gerçekleşmeyeceği anlaşılınca bakanlık ve ona bağlı okullar kapatılmıştır. 1860'larda Hidiv İsmail Paşa'nın gayretleriyle bakanlık yeniden açılmıştır. Öğretmen yetiştirmek için de **Darü'l-Ulum** açılmıştır.

Yaklaşık 30 yıl süren *İngiliz İşgali Döneminde* eğitim alanında yapılan reformlar sekteye uğramış yalnızca işgalci güçlerin ihtiyaçlarına yönelik eğitim devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde Gayrimüslim okulların açılmasına kolaylıklar sağlanmış ve sayıları artmıştır.

Bağımsızlık Döneminde İngiliz işgalinin tahribatları giderilmeye çalışılmıştır. İlköğretim anayasal bir hak haline gelmiş ve eğitime ayrı bütçeler hazırlanmıştır. Medreseler modernleşerek sistemdeki yerini korumuştur.

Bağımsız Olmayan İslam Toplulukları Rusya ve Hindistan'da yaşayan Müslümanların eğitim alanındaki değişimini karşılar.

Rusya'nın egemenliği altına aldığı Türk devletlerinde yaşayan *Rusya Müslümanları* için öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönem meydana gelmiştir.

\16. yüzyıldan itibaren Rus egemenliğinde yaşayan Türk/Tatar Müslümanları kendilerine özgü bir dini eğitim sistemine sahiptirler. Varlıklı ailelerin çocukları ise Moskova ve Petersburg'daki okullarda eğitim görüp sivil ve askeri bürokraside istihdam edilmiştir. 19. yüzyılda Çarlık idaresi Türk ve Tatar halklarının da yeni açılan devlet okullarına gönderilmesini istemiştir.

Kurucusu İsmail Gaspıralı olan **Ceditçilik** akımıyla birlikte Türk halkları arasında bir birlik kurulması ve bunun için de eğitimden başlanması gerektiği düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Ceditçilik Rusya ve Türkistan'da önemli bir kitle oluşturmuştur. **Usul-i cedit** okulları açılmıştır. Bu okullarda sosyal, matematik ve fen bilimleri dersleri de verilmiştir. Bu okullar aynı zamanda bilinçli bir kitlenin oluşmasına da katkı sağlamıştır.

Ceditçiliğe Çarlık idaresi ve mutaassıp Müslümanlar karşı çıkmışlar 1917 Ekim Devrimi ile de Usul-i cedit okulları kapatılmıştır.

Gazneli ve Babür hâkimiyetinde hâkim bir İslam kültürü oluşan Hindistan'da yaşayan *Hind Müslümanları* medrese, cami, varlıklı kişilerin evleri ve kitapçılarda eğitim alıyorlardı. Ayrıca Hinduların da ayrı bir eğitim sistemleri vardı. 16. yüzyılda da Hıristiyan misyoner okulları açılmıştır.

İngiliz sömürgesindeyken Hind Müslümanları hem geleneksel hem de modern eğitim kurumlarına sahipti. İngilizler de ilk ve orta öğretim okullarının yanında 20'ye yakın üniversite açmışlardır. Batı tarzı bir eğitim sistemi kurulmuştur. Buralarda eğitim gören entelektüeller Hindistan- Pakistan bağımsızlık mücadelesinde önemli roller üstlenmişlerdir.

İngiliz İşgali sonrasında da onların kurduğu sistem devam etmiş ve izleri silinememiştir. Her iki ülkede de Anglosakson sistem hâkim kalmıştır. Elitist bir yapıda olan bu sistem içinde bazı bölgelerdeki geleneksel eğitimin hâkimiyeti devam etmiştir.

AOFDersleri.com